

ATATÜRK MİLLİYETÇİLİĞİ

GÜRBÜZ D. TÜFEKÇİ

Atatürk İlkeleri, genel anlamda bir milletin uygarlık alanında varlığını kanıtlamasını ve içinde bulunduğu uygarlık çağına katkıda bulunmasını sağlayacak bir yönetim sisteminin dayanaklarıdır. Bu ilkelere kısaca, uygar bir yönetim sisteminin temel taşlarıdır, diyebiliriz. Atatürk İlkelerinin amacı ise “Yurtta barış, dünyada barış”ı gerçekleştirmektir. Bu ilkelerin, çağımızın içinde bulunduğu sorunların tümüne çözüm getirmesi, bu tanımlamamızın zorunlu sonucu olarak karşımıza çıkar.

Önce Atatürk İlkelerinin diziliş sırasına bakarak düşüncemizi açıklamaya çalışalım: 1 - Milliyetçilik, 2 - Halkçılık, 3 - Cumhuriyetçilik, 4 - Lâiklik, 5 - Devletçilik, 6 - İnkılâpçılık.

Bu sıralama, bir milletin varlığından başlayarak diğer ilkelerin getireceği düşüncelerin tümünün nedenlerinin açıklanmasındaki bilimsel bağlantıyı göstermektedir. İlkeler arasındaki bağlantı, bireyden başlayarak bir milleti oluşturan insanların bir arada yaşarken uygar bir biçimde, yani insanca yönetilmelerinde göz önünde bulundurulması gereken olgulara dayanmaktadır. O halde Atatürk İlkelerinin kaynağı insandır. İnsanın olmadığı yerde ne yönetim sorunu, ne uygarlık, ne ekonomi ve ne de bilim vardır.

Biz bu yazımızda, Atatürk İlkelerinden “milliyetçiliği” konu almış bulunuyoruz.

Atatürk, milliyetçilik ilkesiyle, Türkiye Cumhuriyeti’ni yaşatacak olan Türk Milletinde bir millî benlik duygusu yaratarak bu duyguyu bilinçlendirmek istemiştir.

Böylece millete ortak bir davranış birliği ve beraberliğini sağlamayı amaçlamıştır. Osmanlı İmparatorluğu toplumu içersinden çıkarttığı Türk milletinin “Ben kimim?” sorusunu yanıtlamıştır. Millete önce bir kimlik vermiştir. Hemen bunun ardından milletin niteliğini açıklamıştır. Burada, Yeni Türkiye’nin Kurtuluş Savaşı boyunca ve tarihte Türklerin gösterdiği kahramanlıkları kanıt olarak kullanmıştır.

“Türkiye Cumhuriyeti’ni kuran Türkiye halkına Türk Milleti denir.”
“Dünya yüzünde ondan daha büyük, ondan daha eski bir yurt, ondan daha temiz bir millet yoktur. Ve bütün insanlar tarihinde görülmemiştir.”¹

¹ Afetinan, Medenî Bilgiler ve M. K. Atatürk’ün El Yazıları, 1969, s. 18.

diyerek milletine tarih kökeninden gelen bir isim takmıştır. Bu ismi milletine benimsetmeye çalışmış, tarihte Türklerin yeteneklerini, özelliklerini ve kurdukları uygarlıkları anlatmıştır.

Yaptığı ve yapacağı inkılâbın tümünü Türk Milletine mal etmiş, “Türk Milletinin son yıllarda gösterdiği harikaların, yaptığı siyasal ve sosyal inkılâpların gerçek sahibi kendisidir. Sizsiniz. Milletimizde bu yetenek ve gelişme gücü mevcut olmasaydı onu yaratmağa hiçbir kuvvet ve kudret yeterli olamazdı.”² demiştir.

Yeni Türkiye'nin kuruluşunu izleyen yıllarda ise Atatürk, Türk Milletinin kendi kendisini tanıması konusunu, eğitim yoluyla bilinçlendirmeye başlamıştır. Türk Milletinin, Türkiye Cumhuriyeti devletinin vatandaşları olarak kim olduğu, ne olduğu, nereden geldiği, gelecekte ne olacağı; vatandaşların hakları, özgürlükleri, devlet ile karşılıklı görev ve yetkilerinin neler olduğunu öğreten bir kitabın müsveddelerini kendisi yazmıştır. “Yurttaş İçin Medenî Bilgiler” adıyla yayınlanan bu kitapta, Türk Milletinin düşünce yapısı içinde güçlendirmeyi istediği konulara yer vermiştir. Bunların tümünü gözden geçirdikten sonra, millî eğitim programlarına koydurarak Türk gençliğinin inkılâplar doğrultusunda eğitilmesini başlatmıştır.³

Medenî Bilgiler kitabında Türk Milleti konusunda özetle şu bilgiler yer almaktadır:

“1). Türk Milleti, halk idaresi olan cumhuriyetle yönetilir bir devlettir.

2) Türk devleti lâiktir. Her reşit olan, dinini seçmekte serbesttir.

Türk Milletinin dili, Türkçedir. Türk dili dünyada en güzel, en zengin ve en kolay dildir.”... “Türk dili, Türk Milletinin kalbidir, beynidir.”⁴

“Türk Yurdu” konusunda ise, kitapta ‘Misak-ı Millî’ ile çizilmiş olan sınırlar içindeki Yeni Türkiye toprakları tanımlanmaktadır. “Yurdumuz, Türk Milletinin eski ve yüksek tarihi ve topraklarının derinliklerinde mevcudiyetlerini muhafaza eden eserleriyle yaşadığı bugünkü siyasal sınırlarımız içindeki yurttur. Vatan, hiçbir kayıt ve şart altında ayrılık kabul etmez bir küttür.”⁵ denilmektedir.

Atatürk'ün ‘Millet’ başlığı altında yapmış olduğu tanımlamaların açıklamalarında Atatürk İlkelerinin tümünün yer aldığı görülür. Millî

² Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, 1959, c. 2, s. 214.

³ Afetinan, Medenî Bilgiler ve M. K. Atatürk'ün El Yazıları, 1969, s. 5-6-7.

⁴ a.g.e., s. 18-19.

⁵ a.g.e., s. 19.

duygu, egemenlik, cumhuriyet, lâiklik, özgürlük ve insanlık sevgisi bu tanımlamalarda açık şekilde yer almaktadır.

Atatürk, Türk yurdunda yaşayan kişilerin tümünün, Türkiye Cumhuriyeti devletinin vatandaşları olduğunu şöyle açıklamaktadır:

“a) Siyasî varlığımızın haricinde, başka ellerde, başka siyasî zümrelerle isteyerek veya istemeyerek kader birliği etmiş, bizimle dil, ırk, köken birliğine sahip ve hatta yakın uzak tarih ve ahlâk yakınlığı görülen Türk cemaatleri vardır. Bu durum, bugünkü Türk Milletinin birlik ve beraberliğini asla bozamaz.

b) Bugünkü Türk Milletinin siyasal ve sosyal topluluğu içinde kendilerine kürtlük fikri, çerkezlik fikri ve hatta lazlık fikri veya boşnaklık fikri propaganda edilmek istenmiş vatandaş ve millettaşlarımız vardır. Fakat geçmişin baskı dönemleri ürünü olan bu yanlış adlandırmalar, düşmana alet olan birkaç mürteci beyinsizden başka hiçbir millet ferdi üzerinde kederden başka bir etki yapamamıştır. Çünkü, bu millet fertleri de bütün Türk toplumu gibi aynı ortak geçmişe, tarihe, ahlâka, hukuka sahip bulunuyorlar.

c) Bugün içimizde bulunan Hristiyan, Musevi vatandaşlar geleceklerini ve talihlerini Türk milletine içten gelen bir istekle bağladıktan sonra kendilerine, yan gözle bir yabancıya bakıyormuşçasına bakmak uygar Türk Milletinin asil ahlâkından beklenebilir mi?”⁶ Atatürk bu düşüncenin de Türk Milletinin bilincine yerleştirilmesine özellikle önem vermiş ve milletin genel tanımını yaparak:

“a) Zengin bir hatıra mirasına sahip bulunan,

b) Beraber yaşama konusuna istek gösteren ve bu müşterek arzuda samimi olan,

c) Ve sahip olunan mirasın muhafazasına beraber devam hususunda iradeleri müşterek olan insanların birleşmesinden meydana gelen topluluğa millet adı verilir.” demiştir.

Bu tanım incelenecek olursa, bir milleti teşkil eden insanların ilişkilerindeki kıymet, kuvvet ve vicdan özgürlüğüyle insanî duyguya gösterilen riayet kendiliğinden anlaşılır. “Bir millet teşekkül ettikten sonra devlet hayatında, ekonomik ve düşünce hayatında müştereken çalışmak sayesinde vücuda gelen millî harsta (kültür) şüphesiz milletin her ferдинin çalışma hissesi, iştiraki, hakkı vardır. Buna göre, bir harstan olan insanlardan

⁶ a.g.e., s. 23.

mürekkep cemiyete millet denir, dersek milletin en kısa tarifini yapmış oluyoruz.”⁷ demiştir.

Kitapta milliyet tanımının açıklamasını da yapıyordu. Bu açıklamaya göre: Milleti millet yapan düşünce gücünün temelini milliyetçilik teşkil etmektedir. Milliyetçilik, millî benlik, millî birlik, millî ahlâk, millî ekonomi, uygarlık ahlâkı, millî duygu ve insanî duygunun birleşmesinden meydana gelmiştir. Türk Milletinin düşünce yapısı içinde güçlü bir şekilde bilinçlendirilecek olan bu duygulardır. Bu duygulara sahip olan milletler, millî çıkarlar doğrultusunda bir çalışma düzeyi yaratabilirler. Ancak, bu çalışmaların tümünün, devlet eliyle düzenlenecek millî eğitim programlarıyla toplumun beyninde bilinçlendirilmesi gerekir. Aksi halde toplumu meydana getiren insanların Türk İnkılâbı doğrultusuna yöneltilebilmelerine imkân yoktur. Milliyet kavramının kendine özgü ilkeleri vardır. “Bir milletin diğer milletlere oranla tabii veya müstesap özel karakterler sahibi olması, diğer milletlerden farklı bir uzviyet teşkil etmesi, ekseriya onlardan ayrı olarak, onlara paralel inkişafa saî bulunması keyfiyetine milliyet prensibi denir. Bu prensibe göre, her fert ve her millet kendi kişisel ve millî konularında özgür olmak hakkına sahiptir.” ...“Bu prensip, bize hangi milletlerin özgür, hangilerinin özgürlüğünden şu veya bu şekilde mahrum olduklarını, yani millet adını taşımaya lâyık olmadıklarını kolaylıkla gösterir.”⁸

Milliyet kavramının temelinde milleti oluşturan bireylerin özgürlükleri yer almaktadır. Bu özgürlük, insanların karşılıklı ihtiyaçlarından doğan bağlar ile sınırlandırılmıştır.

Atatürk düşüncesinde “milliyet meselesi kişisel ve müşterek özgürlük meselesidir.”⁹

“Söz konusu özgürlük, sosyal ve uygar insan özgürlüğüdür.”¹⁰ Toplum içinde yaşamayan bireylerin özgürlüğü hiçbir anlam taşımaz. Bu nedenle insanlar bir araya gelerek, milletler halinde yaşamak zorundadır. Uluslararası ilişkilerde her millet ve milliyetin kendi toprakları üzerinde ve millî sınırları içinde özgür ve bağımsız olarak yaşaması gereklidir. Değişik milletlerin kurmuş olduğu devletlerin birbirlerine karşılıklı saygı, bağlılık ve dayanışma anlayışı içinde bulunması Atatürk’ün amacıdır. Dünya üzerinde

⁷ a.g.e., s. 24.

⁸ a.g.e., s. 24.

⁹ a.g.e., s. 24.

¹⁰ a.g.e., s. 52.

yaşayan bütün ulusların millî özgürlüklerine ve bağımsızlıklarına saygı, Türk milliyetçiliğinin temel ilkesidir.

“Bu prensibe göre her fert ve her millet, kendi hakkında hüsnüniyet, topraklarına bizzat kayıtsız şartsız sahip olmayı istemek hakkına ve özgürlüğüne sahiptir.”¹¹

“Millet teşkilinde toprağın önemini büsbütün reddedenler vardır. Bu fikirde bulunanlar, toprak sadece çalışma ve uğraşma alanıdır, diyorlar.”¹²

Oysa bir milletin millî duygu bilinci içinde kendi topraklarına sahip olması kadar güzel bir duygu yoktur. Kendi toprağına sahip olma duygusu milliyetçilik ilkesinin zorunlu bir sonucudur.

“Milletler, işgal ettikleri arazinin gerçek sahibi olmakla beraber, beşeriyetin vekilleri olarak da o arazide bulunurlar. O arazinin servet kaynaklarından kendileri istifade ederler ve dolayısıyla bütün beşeriyeti de yararlandırmakla yükümlüdürler. Bu yasaya göre bundan âciz olan milletler bağımsız olarak yaşamak hakkına lâyık değildir.”¹³

Atatürk'ün Türk Milletinde yaratmak istediğı milliyetçilik duygusu hiçbir art düşünceye yer vermeyecek kadar açıktır. Türk milliyetçiliğı bir kafatasçılık, bir üstün ırk anlamı taşımaz.

Atatürk düşüncesinde diğer milletlerin millî duygularına saygı uygarlığın belirtisidir. Türk Milleti, millî duyguyu, insanî duyguyla yanyana düşünmekten zevk alır. Vicdanında millî duygunun yanında insanî duygunun şerefli yerini daima muhafaza etmekle ifühar eder. Çünkü Türk milleti bilir ki uygarlık doğrultusunda bağımsız ve fakat kendileriyle paralel yürüdüğü bütün uygar milletlerle karşılıklı insanî ve uygar ilişkiler içinde bulunmak, elbette gelişmesinin devamı için gereklidir ve yine bilinmektedir ki Türk Milleti, her uygar millet gibi geçmişin bütün dönemlerinde keşifleriyle, icatlarıyla uygarlık dünyasına hizmet etmiş insanların, milletlerin değerini takdir ve hatıralarını saygıyla muhafaza eder. Türk Milleti, insanlık dünyasının samimi bir ailesidir.¹⁴ Bu nedenle Atatürk, Türk gençlerinin “insanlık dünyasındaki toplumları” tanımalarını, onlarla yakın ilişki kurmalarını zorunlu bulmaktadır.¹⁵

Atatürk'ün insanların birbirlerine bağlılıkları konusundaki düşüncesinin temeli yine milliyetçilik ilkesi içinde toplanmıştır. Türk

¹¹ a.g.e., s. 24.

¹² a.g.e., s. 22.

¹³ Enver Ziya Karal, Atatürk'ten Düşünceler, 1956, s. 45.

¹⁴ Afetinan, Medenî Bilgiler ve M. K. Atatürk'ün El Yazıları, 1969, s. 21.

¹⁵ Recep Peker, Yurttaş için Medenî Bilgiler, 1935, c. 2, s. 187.

toplumuna, kendine güven duygusunu ve yüksek insan toplulukları olmak aşkını genel halk toplantılarında telkin etmeğe çalışmıştır.¹⁶ Böylece Türk Milleti diğer dünya milletlerini tanıyarak kendi benliğini değerlendirme imkânını bulacaktır. Atatürk düşüncesinde bunun nedeni şudur: "Bilmeli ki millî benliğini bilmeyen milletler başka milletlerin avidir."¹⁷

Temelde kişisel özgürlüklere dayanan milliyetçilik ilkesinin Atatürk düşüncesinde kendine özgü bir sınırı vardır. Bu sınır 'başkalarının özgürlük sınırı' ile 'milletin genel çıkarları'nın başladığı noktadır.¹⁸ Bu değişmez kural da Atatürk'ün tarih içinde tespit ettiği bilimsel verilere dayanmaktadır. Tarihte Türkler, millet yararına olan işleri kendi kişisel çıkarlarıyla karıştırmaya başladıktan sonra özgürlük ve bağımsızlıklarını yitirmişlerdi.¹⁹ Bu nedenle Atatürk, Türk Milletinde millî benlik duygusunun temeline bir de millî ahlâkı koyuyordu. "Millî ahlâkın, millet teşkilinde yeri çok büyüktür, çok önemlidir" diyen Atatürk, Türk gençliğinde 'millî çıkarlar' doğrultusunda bir ahlâk duygusu yaratmak istemektedir. Genel olarak vatan ve milletin yararına ve çıkarlarına uygun olan işlere öncelik verilmesini zorunlu görmektedir. "Bir iş her nereye ait olursa olsun insanın kuvvet kullanmasını, yorulmasını gerektirir. İnsanlar mecbur kalmadıkça kendilerini yormak istemezler, halbuki bazı işler vardır ki kendiliğinden insana, onu yapmak için derunî bir arzu, bir temayül ilham eder, o iş şayan-ı arzu olur." Atatürk düşüncesinde "millî ahlâkî işler, aynı zamanda hem mecburî ve hem de şayan-ı arzu olan işlerdir. Bir işin ahlâkî bir kıymeti olması ayrı ayrı insanlardan daha ulvî bir kaynaktan çıkmış olmasıdır. O kaynak toplumdur, millettir. Gerçekte de ahlâkiyet, özel fertlerden ayrı ve bunların üstünde, ancak sosyal, millî olabilir."²⁰

Atatürk millî benlik duygusunun tanımını yapıyor:

"Milletin sosyal düzen ve sükûnu, hal ve istikbalde refahı, mutluluğu, selâmeti ve dokunulmazlığı, uygarlıkta ilerleme ve gelişmesi için insanlardan, her konuda ilgi, gayret, nefsin feragati icap ettiği zaman seve seve nefsinin fedasını talep eden millî ahlâktır. Mükemmel bir millete millî ahlâkiyet gerekleri, o millet efradı tarafından adeta muhakeme edilmeksizin vicdanî duygusal bir nedenle yapılır. En büyük millî duygu, millî heyecan işte budur. Millet analarının, millet babalarının, millet öğretmenlerinin ve

¹⁶ Afetinan, Atatürk Hakkında Hatıralar ve Belgeler, 1968, s. 108.

¹⁷ Afetinan, Medenî Bilgiler ve M. K. Atatürk'ün El Yazıları, 1969, s. 25.

¹⁸ a.g.e., s. 53.

¹⁹ a.g.e., s. 35-36.

²⁰ a.g.e., s. 20.

millet büyüklerinin; evde, okulda, orduda, fabrikada, her yerde ve her işte millet çocuklarına, milletin her ferdine bıkmaksızın ve sürekli olarak verecekleri millî eğitimin gayesi işte bu yüksek millî duyguyu sağlamlaştırmak olmalıdır. Ahlâkın millî, sosyal olduğunu söylemek ve maşerî vicdanın bir ifadesidir demek, aynı zamanda ahlâkın kutsallık sıfatını da tanımaktır.”²¹ diyordu.

Atatürk Türk milliyetçiliğinin tanımını ise şöyle yapmaktadır: “Türk milliyetçiliği, terakki ve inkişaf yolunda ve beynelmilel temas ve münasebetlerde bütün çağdaş milletlere paralel ve onlarla aynı uyum içinde yürümekle beraber, Türk toplumunun sosyal ve özel karakterlerini ve başlı başına bağımsızlığa dayanan kimlik haklarını saklı tutmaktır.”²²

Atatürk’ün Türk gençliğini yetiştirmek amacıyla açtığı üniversite ve okullara rağmen, Türkiye’de gerçek anlamıyla bir milliyetçilik duygusu yaratılamamıştır. Türkiye üzerinde çıkarı olan güçlerin karşı çabaları da bunu engellemiştir. Çıkarıcı güçler öncelikle Atatürk’ün yaratmak istediği millî duygular üzerinde durmuşlardır. Propagandalarında bu ilkenin tam karşıtını söyleyerek millî duygularla alay etmeğe kadar varmışlardır. Aradan geçen yıllar sonunda milliyetçilik, birtakım kişilerin dilinde ‘vatan, millet, sakarya’ şekline dönüştürülmüştür. Atatürk’ün bilimsel bir şekilde uyguladığı inkılâp yöntemi ise yabancı doktrinlerin terminolojisi ile açıklanmak istenmiştir. Bazen gericilik, bazen komünizm veya faşizm ya da sosyalizm maskesi altındaki çıkarıcılar, Türk gençliğinin arasına karışarak milleti bölmeye çalışmışlardır. Ancak, millî benlik duygusu içinde yetiştirilmiş ve eğitilmiş güçler, bu bölünmeyi önlemiştir.

ATATÜRK’S VIEW OF NATIONALISM

(Abstract)

This article is the principle of nationalism, one of the important principles of Atatürk’s political philosophy. The author illustrates Atatürk’s concept of nationalism by quoting from his speeches and writings.

²¹ a.g.e., s. 20-21.

²² a.g.e., s. 25.

